

Sundhedsministeriet

Notat

Enhed: SUNDJUR
Sagsbeh.: DEPAMN
Koordineret med:
Sagsnr.: 2206804
Dok. nr.: 2254478
Dato: 30-05-2022

Notat: Initiativer til bekæmpelse af ulovlige omskæringer på drengebørn under 18 år

Indledning

TV2 bragte den 14. oktober 2021 dokumentaren "Omskæring bag lukkede døre", der bl.a. viste skjulte optagelser, hvor der forberedes omskæring af en femårig dreng. Optagelserne må forstås sådan, at den planlagte omskæring ikke vil blive foretaget lovligt, dvs. af en læge eller af en læges medhjælp under tilstedeværelse af en læge. I andre dele af udsendelsen medvirker flere danske læger, der bl.a. udtaler, at de har oplevet en række eksempler på, at sygehusene modtager små drenge med skader, der indikerer, at de har fået foretaget en mislykket omskæring.

Der blev på den baggrund igangsat et tværministerielt arbejde med deltagelse af Justitsministeriet, Sundhedsministeriet, Udlændinge- og Integrationsministeriet samt Social- og Ældreministeriet, der fik til opgave at undersøge omfanget af ulovlige omskæringer og komme med mulige initiativer til bekæmpelse af problemet.

Løsning

Nedenfor beskrives en række initiativer, som vil kunne iværksættes med henblik på at styrke bekæmpelsen af ulovlige omskæringer.

1) Oplysningsindsatser om ulovligheden af og komplikationer ved ikke-terapeutiske omskæringer

En stor del af de ikke-terapeutiske omskæringer, dvs. omskæringer uden medicinsk indikation, som foregår ulovligt, skyldes muligvis forældrenes manglende kendskab til, at den type omskæringer er ulovlige i Danmark. Forældrene kan også være uvidende om, at det er forbundet med risici, når omskæring udføres af en person, der ikke er læge eller dennes medhjælp.

Oplysningsindsatser kan derfor være et meget centralt initiativ til at forebygge og begrænse omfanget af de ulovlige omskæringer. Oplysningsindsatser har til formål at udbrede kendskabet til, hvornår omskæringer er ulovlige og patientusikre, samt styrke sundhedspersoners kompetencer til at indgå i en kvalificeret dialog med forældrene i forbindelse med indgrebet og de mulige komplikationer herved, jf. 1a og 1b nedenfor.

1a. Dialogmøder med faglige organisationer mhp. at styrke sundhedspersoners vejledning af forældre om omskæring

En række sundhedspersoner vil ofte være i dialog med kommende og nybagte forældre, som overvejer eller planlægger at lade deres drengebarn omskære. Det gælder bl.a. sundhedsplejerskerne, som møder forældrene allerede inden eller kort efter barnets fødsel og flere gange inden for barnets første leveår, og som derfor har gode forudsætninger for at opnå en god dialog med forældrene om emnet. Sundhedspersonerne vil derfor i deres møde med forældrene kunne vejlede og informere om, hvornår omskæring af et drengebarn er ulovlig i Danmark samt om komplikationer forbundet med en omskæring.

Det er Sundhedsministeriets indtryk, at nogle af de faglige organisationer, som generelt er imod omskæring, har forbehold over for at yde en sådan vejledning, idet vejledningen vil kunne betragtes som billigelse af omskæring.

Det foreslås derfor, at der i Sundhedsministeriets regi afholdes dialogmøder med f.eks. KL, Danske Regioner, Dansk Jordemoderfagligt Selskab, Lægeforeningen og Fagligt Selskab for Sundhedsplejersker om de udfordringer, som disse faggrupper står med i forhold til rådgivning og vejledning om ikke-terapeutisk omskæring. Sigtet med dialogmøderne er at drøfte, hvorledes det bedst sikres, at sundhedspersonerne rustes til at kunne vejlede fagligt korrekt, herunder om ulovligheden af og risiko for komplikationer ved omskæringer, og dermed sætte sundhedspersonerne bedre i stand til at indgå i dialog med kommende og nybagte forældre om omskæring.

1b. Dialog med religiøse grupper og lign. for at udbrede kendskab om lovligheden af omskæring

Der vil via kontakt til de forskellige trossamfund i Danmark kunne etableres en dialog om, hvorledes trossamfundene kan bistå med at oplyse medlemmerne om mulighederne for og vigtigheden af, hvornår en omskæring er ulovlig i Danmark. En sådan kontakt vil indledningsvist kunne skabes gennem f.eks. RESAM, der er et forum, hvor religiøse ledere samles i et permanent forum på tværs af alle trosretninger for at tale sammen og diskutere nogle af de væsentligste teologiske og samfundsmæssige udfordringer.

2) *Oplysningsindsats til sundhedspersoner om muligheden for at anmelde ulovlige omskæringer*

Sundhedspersoner på sygehusene er nogle af de første, der kommer i kontakt med et drengebarn, som har komplikationer efter en ikke-terapeutisk omskæring. Ofte vil sundhedspersonerne ikke få viden om, hvem der har foretaget indgrebet, men i nogle tilfælde kan sundhedspersoner få mistanke om, at indgrebet kan være udført ulovligt.

Det foreslås derfor, at der udarbejdes informationsmateriale til sundhedspersoner på akutmodtagelser/skadestuer/børneafdelinger med oplysninger om, hvornår og hvortil lægerne kan rette henvendelse, når de har fået en dreng ind, der har komplikationer efter en omskæring, og det mistænkes, at indgrebet er foretaget ulovligt, jf. i øvrigt punkt 3 nedenfor.

Informationsmaterialet vil desuden kunne indeholde oplysninger om, at sundhedspersoner kan kontakte eller indgive en bekymringshenvendelse til Styrelsen for Patientsikkerhed, hvis det vurderes, at indgrebet er foretaget på en patientusikker måde, uanset om indgrebet skønnes at måtte være foretaget lovligt eller ulovligt.

Hvis Styrelsen for Patientsikkerhed på baggrund af en bekymringshenvendelse mistænker, at der er tale om et ulovligt foretaget indgreb, vil styrelsen indgive en anmeldelse til politiet. Dette er styrelsens praksis allerede i dag.

3) *Ny straffebestemmelse i autorisationsloven mod ulovlige ikke-terapeutiske omskæringer*

Det er afgørende for politiets mulighed for efterforskning af ulovlige omskæringer, at politiet bliver underrettet, når der er mistanke om en ulovlig omskæring. Politiet oplever dog, at de sjældent modtager anmeldelser om ulovlige omskæringer. Det er derfor overvejet, hvorledes det kan sikres, at sundhedspersoner – i deres møde med børn og forældre – i øget grad foretager anmeldelse til politiet ved mistanke om ulovlige omskæringer.

I sundhedsloven er der hverken pligt til at indgive bekymringshenvendelse til Styrelsen for Patientsikkerhed eller indgive en politianmeldelse. Dette gælder også alvorligere tilfælde end f.eks. ikke-terapeutisk omskæring.

Sundhedspersoner er underlagt tavshedspligt efter sundhedslovens § 40. Princippet om fortrolighed mellem sundhedsperson og patient er et grundlæggende princip i sundhedslovgivningen, der skal sikre tillidsforholdet mellem sundhedsperson og patient. Det indebærer bl.a., at sundhedspersoners videregivelse af oplysninger *til andre formål end patientbehandling* som hovedregel kun kan ske *med patientens samtykke*. Den såkaldte værdispringsregel i sundhedslovens § 43, stk. 2, nr. 2, giver dog mulighed for, at sundhedspersoner *uden samtykke fra patienten* kan videregive helbredsoplysninger og andre fortrolige oplysninger til bl.a. politiet, hvis videregivelsen er nødvendig for berettiget varetagelse af en åbenbar almen interesse eller af væsentlige hensyn til patienten, sundhedspersonen eller andre.

Den såkaldte værdispringsregel vil efter en konkret vurdering kunne anvendes til, at sundhedspersoner videregiver oplysninger om patienter til politi og anklagemyndighed i forbindelse med bl.a. efterforskning af alvorlig kriminalitet såsom manddrab, seksualforbrydelser, grov vold mv., herunder vold mod børn. Det er den sundhedsperson, der er i besiddelse af en fortrolig oplysning, som skal afgøre, hvorvidt videregivelse af oplysningerne uden patientens samtykke er berettiget, jf. sundhedslovens § 43, stk. 3. Der gælder ikke en pligt for sundhedspersoner til at videregive oplysninger efter bestemmelsen, men der skal i alle tilfælde, hvor videregivelse af oplysninger må anses for berettiget, foretages en konkret vurdering af, om videregivelsen bør finde sted. Kriminalitetens alvor vil indgå i denne vurdering.

Det kan give anledning til tvivl om at en mistanke om, at der i forbindelse med en mislykket omskæring er sket en overtrædelse af autorisationslovens § 74, er tale om en overtrædelse, der er så alvorlig, at det vil være berettiget at videregive oplysninger efter værdispringsreglen i sundhedslovens § 43, stk. 2, nr. 2. En mislykket ulovlig omskæring vil dog efter omstændighederne kunne straffes som vold efter straffelovens § 244 eller grov vold efter straffelovens § 245, og som nævnt ovenfor vil det som udgangspunkt være berettiget at videregive oplysninger efter værdispringsreglen ifm. efterforskning af sager om grovere vold.

Hvorvidt omskæring af drenge kan straffes efter straffelovens voldsbestemmelser i §§ 244 (simpel vold) og 245 (grov vold) beror imidlertid på en konkret vurdering af den enkelte sags omstændigheder, herunder om der må antages at foreligge et gyldigt

samtykke efter de almindelige strafferetlige principper. Det bemærkes i den forbindelse, at forældrene gyldigt kan give samtykke til omskæring af et mindreårigt drengebarn under forudsætning af, at omskæringen foregår under forsvarlige forhold. Overtrædelse af straffelovens § 244 (simpel vold) straffes som udgangspunkt med bøde eller fængsel indtil 3 år, mens overtrædelse af straffelovens § 245 (grov vold) straffes med fængsel indtil 6 år.

Ved Retten i Aarhus' dom af 4. juni 2015 blev en person dømt for overtrædelse af straffelovens § 245, stk. 1 (legemsangreb af særligt rå, brutal eller farlig karakter), for at have omskåret en tre måneder gammel dreng. Straffen blev fastsat til 3 måneders ubetinget fængsel. Det fremgår af dommens præmisser, at idet den pågældende hverken var læge eller under tilsyn af en sådan, var indgrebet ulovligt. Det var derfor uden betydning, om drengens forældre havde meddelt samtykke til indgrebet. Det forhold, at omskæringen var sket af religiøse og kulturelle årsager, gjorde heller ikke indgrebet lovligt.

Det er Sundhedsministeriets vurdering, at der er en åbenbar almen interesse i at bekæmpe ulovlige ikke-terapeutiske omskæringer, og at det heri også indgår med en vis vægt, at kriminalitetsforebyggelsen og opklaringsmulighederne er vanskeliggjort af, at omskæringer i Danmark også foretages af omreisende personer. De helt centrale oplysninger om en eventuelt begået kriminalitet kan således alene opnås ved hjælp af oplysninger fra forældrene til det omskårne barn.

Det foreslås på den baggrund at skærpe strafferammen ved ulovlig ikke-terapeutiske omskæringer ved en særskilt bestemmelse herom i autorisationsloven. Forslaget indebærer, at der indsættes en bestemmelse i autorisationsloven om, at en person, der ikke har autorisation som læge eller er dennes medhjælp, ikke må foretage ikke-terapeutisk omskæring på drenge under 18 år. Bestemmelsen indebærer ikke en nykriminalisering i forhold til det, der allerede er strafbart efter autorisationslovens § 74, stk. 2, men med forslaget forudsættes det, at straffen efter den foreslåede bestemmelse forhøjes i forhold til den straf, der hidtil har været fastsat af domstolene for tilsvarende overtrædelser af autorisationslovens § 74, stk. 2.

Det vil i forbindelse med gennemførelsen af denne lovændring kunne fastslås i lovbemærkningerne, at det vil være berettiget for sundhedspersoner at foretage politianmeldelse og i den forbindelse videregive oplysninger efter værdispringsreglen i sundhedslovens § 43, stk. 2, nr. 2, ved mistanke om ulovlig foretaget omskæring.

Ovenstående vil ikke betyde, at sundhedspersoner har en pligt til at indgive en politianmeldelse ved mistanke om ulovlig omskæring. Det har været overvejet at fastsætte regler om sundhedspersoners pligt til at indgive politianmeldelse ved mistanke om ulovlig omskæring. En eventuel pligt for sundhedspersoner til at politianmelde en mistanke om ulovlig omskæring vurderes imidlertid at blive mødt med stor modstand fra de faglige organisationer og selskaber, og indførelse af politianmeldelsespligten på omskæringsområdet vil være helt anderledes, end hvad der ellers gælder på sundhedsområdet. Det kan ligeledes risikeres, at forældre, hvis barn har fået foretaget en ulovlig omskæring, undlader at søge lægehjælp ved komplikationer. På den baggrund anbefaler arbejdsgruppen ikke, at der indføres en anmeldelsespligt for sundhedspersoner.

4) *Justering af servicelovens vejledning*

Det følger af servicelovens § 153, stk. 1, at personer, der udøver offentlig tjeneste eller offentligt hverv, har en skærpet pligt til at underrette kommunalbestyrelsen, hvis de får kendskab til bekymrende forhold hos barnet, den unge eller i familien. På sundhedsområdet er f.eks. sundhedsplejersker, jordemødre, læger og sygeplejersker omfattet af den skærpede underretningspligt.

Den skærpede underretningspligt indtræder ved kendskab til eller en formodning om, at et barn eller en ung udsættes for f.eks. vanrøgt, vold, mishandling, seksuelle overgreb mv. eller lever under forhold, der på anden vis bringer dets sundhed eller udvikling i fare. Dermed skal fagpersoner, herunder sundhedsfagligt personale, også være opmærksomme på sårbare forældre samt vorde/nybagte forældre, hvor der er grund til at antage, at der kan være et behov for særlig støtte til barnet og/eller familien.

Med "særlig støtte" henvises til støtte efter servicelovens kapitel 11 om særlig støtte til børn og unge. Der er således alene underretningspligt i situationer, hvor barnets eller den unges vanskeligheder har en karakter, som reglerne om særlig støtte efter servicelovens kapitel 11 tager sigte på at løse.

Det foreslås, at det i vejledningen til servicelovens kapitel 11 tydeliggøres, at en ulovlig omskæring af en mindreårig dreng kan være at anse som et overgreb i servicelovens forstand, hvorfor fagpersoner, herunder sundhedspersonale, derfor skal være opmærksomme på den skærpede underretningspligt, der også indtræder ved kendskab til eller formodning om overgreb. Med overgreb henvises der i denne sammenhæng til strafbare handlinger mod et barn eller en ung under 18 år, som er omfattet af straffelovens kapitel 24-26 (seksualforbrydelser, forbrydelser mod liv og legeme samt forbrydelser mod den personlige frihed).

Det bemærkes, at det er uvist, hvor ofte der i praksis vil ske underretning grundet ulovlig omskæring, idet det vil forudsætte, at fagpersoner, herunder sundhedspersonale, bliver opmærksom på, at 1) der er foretaget en omskæring af en dreng, 2) får en bekymring for barnet og 3) for, at omskæringen er sket ulovligt. Underretningspligten vil således ikke umiddelbart komme i spil, hvis fagpersonen, herunder sundhedspersonale, ikke har grund til at antage, at omskæringen er sket ulovligt eller ikke er bekymret for barnet og forældrenes evne til at tage vare på det.

5) Dataundersøgelse på Sundhedsministeriets område

Sundhedsministeriet igangsatte i forbindelse med TV2-dokumentaren et arbejde, hvor Styrelsen for Patientsikkerhed blev bedt om at kortlægge, hvilke data vedrørende omskæringer der findes hos myndighederne på Sundhedsministeriets område. Styrelsen blev desuden bedt om at vurdere, om yderligere data eller adgang til data vil kunne styrke tilsynet på området.

Resultatet af dataundersøgelsen på Sundhedsministeriets område viser grundlæggende, at omfanget af data om omskæring, herunder registrering, er forskelligt hos myndighederne under Sundhedsministeriets område.

Kortlægningen viser desuden, at de fleste styrelser under Sundhedsministeriet efter anmodning kan videregive oplysninger om omskæring til Styrelsen for Patientsikkerhed. Patienterstatningen videregiver aldrig oplysninger om sundhedspersoner til klagesystemet (Styrelsen for Patientklager) eller tilsynssystemet (Styrelsen for Patientsikkerhed).

I Landspatientregistret registrerer behandlingssteder aktiviteter – også hvad angår aktiviteter/behandlinger, der omhandler mislykkede omskæringer. Imidlertid er registeret i dag indrettet sådan, at der ikke i registreringen sondres mellem ikke-terapeutisk omskæring og omskæring på medicinsk indikation. Koden lyder i dag "Følger efter mandlig omskæring".

Det er Sundhedsministeriets vurdering, at der skal ske en justering af indberetningskoderne i Landspatientregistret – f.eks. ved at koden "Følger efter mandlige omskæring" opdeles således, at der kan indberettes "følger efter ikke-terapeutisk omskæring" og "følger efter medicinsk omskæring". Dette vil give et bedre overblik over antal af komplikationer efter en "ikke-terapeutisk omskæring". Initiativet vil kræve nærmere dialog med Sundhedsdatastyrelsen om bl.a. udgifter og tidshorisont for implementering.

6) Indsats målrettet at nedbringe mørketallet for ikke-terapeutiske omskæringer

Styrelsen for Patientsikkerhed har vurderet, at der er ca. 2.000 ikke-terapeutiske omskæringer i Danmark, hvor alene halvdelen er registreret i Landspatientregistret. Det vil sige ca. 1.000 ikke-terapeutiske omskæringer, som myndighederne ikke har kendskab til. Der er brug for større viden om, hvordan disse omskæringer finder sted. Københavns Universitet har i den forbindelse foreslået, at spørgsmålet adresseres af Udlændinge- og Integrationsministeriet i næste runde af Medborgerskabsundersøgelsen. På den baggrund vil enkelte spørgsmål af holdningsmæssig karakter kunne indgå i Medborgerskabsundersøgelsen for 2023.

Det vurderes, at den indhentede viden kan fremme, at myndigheder får indhentet nødvendig viden mhp. at målrette indsatsen bedre for at minimere ulovlige omskæringer.